

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Директор з науково-методичної
та навчальної роботи
О.Б. Жильцов
20 15 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Загальна, вікова та педагогічна логопсихологія

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки 6.010105 «Корекційна освіта (логопедія)»

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення Інститут людини

(назва інституту, факультету, відділення)

2015 – 2016 навчальний рік

Робоча програма: «Загальна вікова та педагогічна логопсихологія» для студентів за напрямом підготовки «Корекційна освіта, (Логопедія)».

Розробники: Таран Оксана Петрівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

Протокол від “25” серпня 2014 року № 1

Завідувач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти
_____ (О.В. Мартинчук)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.

Заступник директора Інституту людини _____ Н. А. Клішевич

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Загальна, вікова та педагогічна логопсихологія» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою спеціальної психології, корекційної та педагогічної освіти на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану напряму підготовки 6.010105 – Корекційна освіта (Логопедія).

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати бакалавр відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Загальна, вікова та педагогічна логопсихологія», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

«Загальна, вікова та педагогічна логопсихологія» є складовою частиною дисциплін циклу професійно-орієнтованої підготовки. Дана програма є продовженням вивчення цієї дисципліни. Її вивчення передбачає підвищення професійної компетентності студентів, розширення, систематизація та закріплення набутих знань з логопсихології, що сприятиме ефективній самореалізації студентів, як фахівців.

Мета курсу – сформувати базові уявлення про психологічні особливості розвитку дітей з особливостями психофізичного розвитку, зокрема, з порушеннями мовлення, сприяти формуванню уявлень про зміст корекційної роботи з різними групами осіб з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема з порушеннями мовлення.

Завдання курсу:

- Розкрити загальні основи спеціальної психології, зокрема логопсихології.
- Ознайомити з психофізичними особливостями різних категорій дітей з обмеженими можливостями та порушеннями їх мовлення.
- Розвинути професійно важливі якості у роботі з різними категоріями дітей з особливостями психофізичного розвитку, які мають порушення мовлення.

Вивчення курсу та індивідуальної навчально-дослідницької роботи студентів спрямовано на **засвоєнні таких знань:**

- базові основи спеціальної психології;
- особливості психічного розвитку при різних порушеннях: інтелектуальних, сенсорних, опорно-рухових, мовленнєвих, аутичних;
- особливості порушення мовлення у дітей з різними особливостями психофізичного розвитку;
- специфічні особливості роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку, які мають порушення мовлення;
- сутність соціально-професійної компетентності колекційного педагога.

Опанування курсу під час практичних занять та самостійної роботи студентами повинно сприяти формуванню низки **практичних навичок:**

- орієнтуватись у методах колекційної та розвивальної роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку;

- оволодіти первинними навичками робот з дітьми з особливостями психофізичного розвитку.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 108 год., із них 14 год. – лекції, 14 год. – семінарські заняття, 36 год. – самостійна робота, 36 год. – семестровий контроль, 4 год. – індивідуальна робота, 4 год. – модульні роботи.

Вивчення бакалаврами навчальної дисципліни «Загальна, вікова та педагогічна логопсихологія» завершується складанням іспиту.

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 0101 "Педагогічна освіта"	Нормативна	
	Напрямок підготовки: 6.010105 «Корекційна освіта, (Логопедія)»		
Модулів – 3		Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		3-й	-
Індивідуальне науково-дослідне завдання: презентація напрямку корекційно-розвивальної роботи		Семестр	
Загальна кількість годин – 108		5-й	-
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>«бакалавр»</u>	Лекції	
		14 год.	-
		Практичні, семінарські	
		14 год.	-
		Семестровий контроль	
		36 год.	-
		Самостійна робота	
		36 год.	-
		Індивідуальні завдання:	
4 год.			
Вид контролю:			
екзамен			

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин									
		Разом	Аудиторні:	Лекцій	Семінарських	Практичних	Лабораторних	Індивідуальна робота	Семістровий контроль	Самостійна робота	Підсумковий контроль
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ВТОРИННІ ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ											
1.	Порушення мовлення при дизонтогенезі інтелектуального розвитку	9	4	2	2					5	
2.	Особливості мовлення при сенсорних порушення	9	4	2	2					5	
3.	Порушення мовлення у дітей з ДЦП	9	4	2	2					5	
4.	Особливості комунікативної взаємодії та мовленнєвого розвитку при аутизмі	12	6	2	4					6	
5.	Особливості мовлення при емоційній напрузі, неврозі, акцентуаціях особистості та психопатії	7	2	2						5	
Разом:		50	20	10	10			2		26	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЛОГОПСИХОЛОГІЇ											
6.	Професійно-особистісні компетенції майбутніх логопедів	7	2	2						5	
7.	Корекція та розвиток мовлення у дітей з особливостями психофізичного розвитку	11	6	2	4					5	
Разом:		22	8	4	4			2		10	2
Усього за навчальним планом:		108	28	14	14			4	36	36	6

III. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ВТОРИННІ ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ

Лекція 1. порушення мовлення при дизонтогенезі інтелектуального розвитку (2 години).

Загальна характеристика дизонтогенезу за типом ретардації. Олігофренія та її класифікація за етіологією. Чинники виникнення розумової відсталості. Ступені розумової відсталості: дебільність, імбецильність, ідіотія. Класифікація психічного недорозвитку (за Д.М.Ісаєвим): астенічна, атонічна, дисфорічна, стенична. Загальна характеристика психічного розвитку розумово відсталих дітей. Мовленнєві порушення при олігофренії.

Затримка психічного розвитку. Чинники виникнення. Класифікація дітей з затримкою психічного розвитку (за К.С.Лубовським): конституціонального походження (гармонійний психічний та психофізичний інфантилізм); соматичного походження; психогенного походження; церебрально-органічного генезу. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з ЗПР. Мовленнєві порушення при ЗПР.

Основні поняття теми: олігофренія, дебільність, імбецильність, ідіотія, затримка психічного розвитку (ЗПР).

Семинар 1. порушення мовлення при дизонтогенезі інтелектуального розвитку (2 години)

Лекція 2. Особливості мовлення при сенсорних порушеннях (2 години).

Сутність сурдопсихології, предмет та задачі. Чинники порушень слуху. Класифікація порушень слуху: глухі, пізнооглухі, туговухі. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з порушеннями слуху. Особливості порушення мовлення при вадах слуху.

Тифлопсихологія – предмет та задачі. Чинники порушення зору. Класифікація порушень зору: незрячі, слабозорі. Загальна характеристика особливостей психічного розвитку дітей з порушеннями зору. Особливості мовлення при вадах зору.

Основні поняття теми: глухі, пізнооглухі, туговухі, незрячі, слабозорі.

Семинар 2. Особливості мовлення при сенсорних порушеннях (2 години).

Лекція 3. порушення мовлення у дітей з ДЦП (2 години).

Порушення опорно-рухової сфери – дитячий церебральний параліч (ДЦП). Чинники виникнення ДЦП. Форми ДЦП: спастична деплегія, геміпаретична, гіперкінетична, подвійна гіплегія, атонічно-астатична. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з ДЦП. Особливості порушення мовлення при ДЦП.

Основні поняття теми: дитячий церебральний параліч.

Семинар 3. порушення мовлення у дітей з ДЦП (2 години).

Лекція 4. Особливості комунікативної взаємодії та мовленнєвого розвитку у дітей з аутизмом (2 години).

Загальна характеристика поняття аутизму. Класифікація розладів аутичного спектру: синдром Канера, синдром Аспергера. Базові діагностичні критерії аутизму: якісні порушення в сфері соціальної взаємодії; якісні порушення в сфері комунікації (вербальної та невербальної) і в сфері уяви; досить обмежений репертуар видів активності та інтересів. Основні положення про аутизм. Особливості порушення мовлення при аутичному спектрі. Характеристика особистості дитини з аутизмом.

Основні поняття теми: аутизм, синдром Канера, синдром Аспергера.

Семинар 4-5. Особливості комунікативної взаємодії при аутизмі (4 години).

Лекція 5. Особливості мовлення при емоційній напрузі, неврозі, акцентуаціях особистості та психопатії (2 години).

Загальна характеристика особливостей мовлення при певних емоційних станах. Сутність стресового розладу. Порушення мовлення при тривозі, агресії депресії. Загальний огляд

акцентуацій характеру та особливостей мовлення при них. Описки та обмовки в буденному житті.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЛОГОПСИХОЛОГІЇ

Лекція 6. Професійно-особистісні компетенції майбутніх логопедів (2 години).

Загальна характеристика професійної компетентності. Структура професійної компетентності. Професійно важливі якості колекційного педагога для роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку. Шляхи формування професійної компетентності корекційного педагога. Синдром професійного вигорання та його профілактика.

Основні поняття теми: діагностика, корекція, розвиток.

Семінар 6. Професійно-особистісні компетенції майбутніх логопедів (2 години).

Лекція 7. Діагностика, корекція та розвиток дітей з особливостями психофізичного розвитку (2 години).

Загальний огляд проблеми диференційної діагностики. Методичні засади діагностично-корекційно-розвивальної роботи. Методи та методики діагностики дітей різних категорій з особливостями психофізичного розвитку. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку. Суб'єкти впливу корекційно-розвивальної роботи (дитина, батьки, педагоги). Цілі та задачі психологічної допомоги. Методи психокорекції осіб із мовними порушеннями. Характеристика психодіагностичних моделей у вивченні дітей із порушеннями у розвитку. Медична модель. Педагогічна модель. Спеціальна діагностична модель (логопедична). Психологічна модель.

Основні поняття теми: діагностика, корекція, розвиток.

Семінар 7. Діагностика, корекція та розвиток дітей з особливостями психофізичного розвитку (2 години).

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Загальна, вікова та педагогічна логопсихологія»

Разом: 108 годин: 14 годин – лекції, 14 години – семінарські заняття, 36 годин – самостійна робота, 4 години – індивідуальна робота, 4 години – модульні роботи.

Модулі	Модуль I					Модуль II	
Назва модуля	Вторинні порушення мовлення					Прикладні аспекти логопсихології	
Кількість балів за модуль	110 (балів)					84 (балів)	
Лекції	1	2	3	4	5	6	7
Теми лекцій	Порушення мовлення при дизонтогенезі інтелектуального розвитку	Особливості мовлення при сенсорних порушення	Порушення мовлення у дітей з ДЦП	Особливості комунікативної взаємодії та мовленнєвого розвитку при аутизмі	Особливості мовлення при емоційній напрузі, неврозі, акцентуаціях особистості та психопатії	Професійно-особистісні компетенції майбутніх логопедів	Діагностика, корекція та розвиток дітей з особливостями психофізичного розвитку
	1 бал	1 бал	1 бал	1 бал	1 бал	1 бал	1 бал
Семінарські	1	2	3	4-5		6-7	
Семінарські заняття	Порушення мовлення при дизонтогенезі інтелектуального розвитку	Особливості мовлення при сенсорних порушення	Порушення мовлення у дітей з ДЦП	Особливості комунікативної взаємодії при аутизмі		Діагностика, корекція та розвиток дітей з особливостями психофізичного розвитку	
Бали	10+1	10+1	10+1	10+2		10+2	
Самостійна робота	5 (балів)	5 (балів)	5 (балів)	10 (балів)	10 (балів)	10 (балів)	5 (балів)
ІНДЗ						30 (балів)	
Види поточного контролю	Модульний контроль 1 (25 балів)					Модульний контроль 2 (25 балів)	
	Перенесено з 4 семестру 2 року навчання -159 балів						
	194 +159 = 353 = 60, коефіцієнт 5,9 Екзамен						

V. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.ВТОРИННІ ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ

Семінар 1. Порухення мовлення при дизонтогенезі інтелектуального розвитку (2 години).

План заняття

I. практична частина.

1. Сутність поняття інтелекту.
2. Поняття навчальності.
3. Особливості порушення мовлення при розумовій відсталості.
4. Особливості порушення мовлення при ЗПР

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

Рекомендована література

1. Бочелюк В.Й., Турубарова А.В. Психологія людини з обмеженими можливостями. Навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 264 с.
2. Государев Н.А. Специальная психология: Учебное пособие. – М. : Ось-89. 2008. – 288 с.
3. Кликс Ф. Пробуждающееся мышление. У истоков человеческого интеллекта / Кликс Ф. – М. : «Прогресс», 1993. – 306 с.
4. Мастюкова Е.М., Московкина А.Г. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии. – М.: ВЛАДОС, 2003 - 260 с.
5. Основы специальной психологии: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / Л.В. Кузнецова, Л.И.Переслени, Л.И. Солнцева и др.; Под ред. Л.В. Кузнецовой. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. — 480 с.
6. Петрова В.Г. Психология умственно отсталых школьников: Учебное пособие / В.Г. Петрова, И.В. Белякова. – М. : Академия, 2002. – 160 с.
7. Рубинштейн С. Я. Психология умственно отсталого школьника: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2111 «Дефектология».— 3-е изд., перераб. и доп.— М.: Просвещение, 1986.—192 с.
8. Сорокин В. М. Специальная психология: Учеб. пособие / под. научн. ред. Л. М. Щипицыной. – СПб. : «Речь». 2003. – 216 с.
9. Специальная психология: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. И.Лубовский, Т. В. Розанова, Л. И.Солнцева и др.; Под ред. В.И.Лубовского. — 2-е изд., испр. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. — 464 с.
10. Тингей-Михаэлис К. Дети с недостатками развития: Книга в помощь родителям: Пер. с англ. / Под ред. Д.В. Колесова. – М.: Педагогика, 1988. – 240 с.

Семінар 2. Особливості мовлення при сенсорних порушення (2 години).

План заняття

I. практична частина.

1. Сутність перцептивної організації психіки.
2. Особливості мовлення при порушеннях слуху.
3. Особливості мовлення при порушеннях зору.
4. Особливості мовлення при складних сенсорних порушеннях.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

Рекомендована література

1. Бочелюк В.Й., Турубарова А.В. Психологія людини з обмеженими можливостями. Навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 264 с.
2. Государев Н.А. Специальная психология: Учебное пособие. – М. : Ось-89. 2008. – 288 с.

3. Мастюкова Е.М., Московкина А.Г. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии. – М.: ВЛАДОС, 2003 - 260 с.
4. Нарушения зрения у детей раннего возраста. Диагностика и коррекция: Методическое пособие / Л.И. Фильчикова, М.Э. Бернадская, О.В. Парамей. – М. : Издательство «Экзамен», 2004. – 192 с.
5. Основы специальной психологии: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / Л.В. Кузнецова, Л.И.Переслени, Л.И. Солнцева и др.; Под ред. Л.В. Кузнецовой. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. — 480 с.
6. Синьова, Є. П. Тифлопсихологія. Психологічні особливості людей з глибокими порушеннями зору : підручник / Є. П. Синьова. - К. : "Знання", 2008. - 365 с.
7. Сорокин В. М. Специальная психология: Учеб. пособие / под. научн. ред. Л. М. Щипицыной. – СПб. : «Речь». 2003. – 216 с.
8. Специальная психология: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. И.Лубовский, Т. В. Розанова, Л. И.Солнцева и др.; Под ред. В.И.Лубовского. — 2-е изд., испр. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. — 464 с.
9. Тингей-Михаэлис К. Дети с недостатками развития: Книга в помощь родителям: Пер. с англ. / Под ред. Д.В. Колесова. – М.: Педагогика, 1988. – 240 с.

Семінар 3. Порушення мовлення у дітей з ДЦП (2 години).

План заняття

I. практична частина.

1. Характерні порушення мовлення при ДЦП.
  2. Чинники порушення мовлення при ДЦП.
  3. Особливості комунікативної взаємодії та соціалізації при ДЦП.
- II. Перевірка виконання самостійної роботи.

Рекомендована література

1. Бочелюк В.Й., Турубарова А.В. Психологія людини з обмеженими можливостями. Навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 264 с.
2. Государев Н.А. Специальная психология: Учебное пособие. – М. : Ось-89. 2008. – 288 с.
3. Марченко І.С. Педагогічні заходи з формування комунікативної поведінки дітей із дизартрією при ДЦП : навчально-методичний посібник / І.С.Марченко, О.Г. Тюденєва. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 96 с.
4. Мастюкова Е.М., Московкина А.Г. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии. – М.: ВЛАДОС, 2003 - 260 с.
5. Основы специальной психологии: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / Л.В. Кузнецова, Л.И.Переслени, Л.И. Солнцева и др.; Под ред. Л.В. Кузнецовой. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. — 480 с.
6. Сорокин В. М. Специальная психология: Учеб. пособие / под. научн. ред. Л. М. Щипицыной. – СПб. : «Речь». 2003. – 216 с.
7. Специальная психология: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. И.Лубовский, Т. В. Розанова, Л. И.Солнцева и др.; Под ред. В.И.Лубовского. — 2-е изд., испр. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. — 464 с.
8. Тингей-Михаэлис К. Дети с недостатками развития: Книга в помощь родителям: Пер. с англ. / Под ред. Д.В. Колесова. – М.: Педагогика, 1988. – 240 с.

Семінар 4-5. Особливості комунікативної взаємодії при аутизмі (4 години).

План заняття

I. практична частина.

4. Перегляд фільму «Сніговий пиріг».
5. Аналіз психофізіологічних особливостей жінки з аутизмом.
6. Аналіз взаємодії жінки з аутизмом з соціумом.

7. Аналіз соціальної адаптації жінки з аутизмом.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

Рекомендована література

1. Аппе. Ф. Введение в психологическую теорию аутизма / Франческа Аппе; [пер. с англ. Д.В.Ермолаева]. – Москва: Теревинф, 2006. – 216 с.
2. Никольская О.С. Аффективная сфера человека. Взгляд сквозь призму детского аутизма. – М.: Центр лечебной педагогики, 2000. – 364 с.
3. Никольская О.С., Баенская Е.Р., Либлинг М.М. Аутичный ребенок. Пути помощи. – М.: Теревинф, 1997. – 342 с.
4. Питерс Т. Аутизм: От теоретического понимания к педагогическому воздействию: Книга для педагогов-дефектологов. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. - 240с.
5. Скрипник Т.В. Феноменологія аутизму : Монографія. – К.: Видавництво «Фенікс», 2010. – 368 с.

Змістовий модуль II. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЛОГОПСИХОЛОГІЇ

Семінар 6-7. Діагностика, корекція та розвиток дітей з особливостями психофізичного розвитку (2 години).

I. практична частина.

1. Особливості діагностики порушень мовлення різних категорій дітей з особливостями психофізичного розвитку.
2. Корекція та розвиток дітей з особливостями психофізичного розвитку.
3. Навчання та виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку.
4. Особистість педагога, психолога, який працює з дітьми з особливостями психофізичного розвитку.
5. Диференціальна діагностика інтелектуальних порушень.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Захист навчального проекту.

Рекомендована література

1. Аппе. Ф. Введение в психологическую теорию аутизма / Франческа Аппе; [пер. с англ. Д.В.Ермолаева]. – Москва: Теревинф, 2006. – 216 с.
2. Бочелюк В.Й., Турубарова А.В. Психологія людини з обмеженими можливостями. Навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 264 с.
3. Государев Н.А. Специальная психология: Учебное пособие. – М. : Ось-89. 2008. – 288 с.
4. Калягин В. А. Логопсихология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Калягин, Т.С.Овчинникова. – М. : Издательский дом «Академия», 2007. – 320с.
5. Лебединская К.С., Никольская О.С. Диагностика раннего аутизма. – М.: Просвещение, 1991. – 250 с.
6. Лютова Е.К., Моница Г.Б. Тренинг эффективного взаимодействия с детьми. – СПб.: Речь, 2000. – 190с.
7. Максимова Е.В. Уровни общения. Причины возникновения раннего аутизма и его коррекция на основе теории Н.А. Бернштейна. – М. Издательство «Диалог-МИФИ», 2008. – 288 с.
8. Нарушения зрения у детей раннего возраста. Диагностика и коррекция: Методическое пособие / Л.И. Фильчикова, М.Э. Бернадская, О.В. Парамей. – М. : Издательство «Экзамен», 2004. – 192 с.
9. Никольская О.С. Аффективная сфера человека. Взгляд сквозь призму детского аутизма. – М.: Центр лечебной педагогики, 2000. – 364 с.
10. Никольская О.С., Баенская Е.Р., Либлинг М.М. Аутичный ребенок. Пути помощи. – М.: Теревинф, 1997. – 342 с.

11. Ньюмен С. Игры и занятия с особым ребенком. Руководство для родителей. – М.: Теревинф, 2004. – 240с.
12. Основы специальной психологии: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / Л.В. Кузницова, Л.И.Переслени, Л.И. Солнцева и др.; Под ред. Л.В. Кузницовой. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. — 480 с.
13. Питерс Т. Аутизм: От теоретического понимания к педагогическому воздействию: Книга для педагогов-дефектологов. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. - 240с.
14. Скрипник Т.В. Феноменологія аутизму : Монографія. – К.: Видавництво «Фенікс», 2010. – 368 с.
15. Сорокин В. М. Специальная психология: Учеб. пособие / под. научн. ред. Л. М. Щипицыной. – СПб. : «Речь». 2003. – 216 с.
16. Специальная психология: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. И.Лубовский, Т. В. Розанова, Л. И.Солнцева и др.; Под ред. В.И.Лубовского. — 2-е изд., испр. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. — 464 с.
18. Янушко Е.А. Игры с аутичным ребенком. Установка контакта, способы взаимодействия, развитие речи, психотерапия. – М.: Теревинф. 2004. – 140 с.

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ВТОРИННІ ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ

Тема 1. Порухення мовлення при дизонтогенезі інтелектуального розвитку (5 години)

Завдання:

Здійснити порівняльний аналіз порушень розвитку при розумовій відсталості та затримці психічного розвитку. Оберіть по одній з форм проявів розумової відсталості та ЗПР. Заповнити порівняльну таблицю та вказати використані джерела (ресурси).

Особливості психічного розвитку дитини при інтелектуальних порушеннях

Параметри	Розумова відсталість	ЗПР
Форма		
Чинники виникнення		
Моторика		
Сприймання		
Увага		
Пам'ять		
Мовлення		
Мислення (Загальний інтелект)		
Емоційно-вольова сфера		
Мотиваційно-потребова сфера		
Особливості особистості		
Особливості діяльності		
Соціальна адаптація		
Ваш варіант		
Ваш варіант...		

Форма подання: у вигляді таблиці.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

Тема 2. Особливості мовлення при сенсорних порушеннях (5 години).

Завдання:

Здійснити порівняльний аналіз психічного розвитку при сенсорних порушеннях. Оберіть по одній з форм проявів порушення слуху та зору. Заповнити порівняльну таблицю та вказати використані джерела (ресурси).

Особливості психічного розвитку дитини при сенсорних порушеннях

Параметри	Порушення слуху	Порушення зору
Форма		
Чинники виникнення		
Моторика		
Сприймання		
Увага		
Пам'ять		
Мовлення		
Мислення (Загальний інтелект)		
Емоційно-вольова сфера		
Мотиваційно- потребова сфера		
Особливості особистості		
Особливості діяльності		
Соціальна адаптація		
Ваш варіант		
Ваш варіант...		

Форма подання: у вигляді таблиці.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

Тема 3. Порушення мовлення у дітей з ДЦП (5 години).

Завдання:

Здійснити порівняльний аналіз психічного розвитку при порушеннях опорно-рухового апарату. Оберіть дві форми проявів порушення ДЦП. Заповнити порівняльну таблицю та вказати використані джерела (ресурси).

Особливості психічного розвитку дитини при порушеннях опорно-рухового апарату

Параметри	ДЦП	ДЦП
Форма		
Чинники виникнення		
Моторика		
Сприймання		
Увага		
Пам'ять		
Мовлення		
Мислення (Загальний інтелект)		
Емоційно-вольова сфера		
Мотиваційно- потребова сфера		
Особливості особистості		
Особливості		

діяльності		
Соціальна адаптація		
Ваш варіант		
Ваш варіант...		

Форма подання: у вигляді таблиці.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

Тема 4. Особливості комунікативної взаємодії та мовленнєвого розвитку у дітей з аутизмом (6 години)

Завдання:

1. Систематизуйте специфічні особливості розвитку дитини з аутизмом відносно когнітивної, емоційної та поведінкової сфери особистості. Заповнити порівняльну таблицю та вказати використані джерела (ресурси).

Особливості психічного розвитку дитини з аутизмом

Параметри	Характеристики
Форма	
Чинники виникнення	
Моторика	
Сприймання	
Увага	
Пам'ять	
Мовлення	
Мислення (Загальний інтелект)	
Емоційно-вольова сфера	
Мотиваційно- потребова сфера	
Особливості особистості	
Особливості діяльності	
Соціальна адаптація	
Ваш варіант	
Ваш варіант...	

2. Визначте основні задачі та способи роботи провідника, який працює з дитиною з аутизмом. Обґрунтувати вашу думку, вказати використані джерела (ресурси).

Форма подання: у вигляді таблиці, вільного опису.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

Тема 5. Особливості мовлення при емоційній напрузі, неврозі, акцентуаціях особистості та психопатії (5 години)

Завдання:

1. Визначте основні характеристики мовлення при емоційній напрузі, неврозі, акцентуаціях особистості та психопатії. Вкажіть використані джерела (ресурси).

2. Поясніть чим дані особливості мовлення відрізняються від первинних порушень мовлення. Обґрунтуйте думку. Вкажіть використані джерела (ресурси).

Форма подання: у вигляді таблиці, вільного опису.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЛОГОПСИХОЛОГІЇ

Тема 6. Професійно-особистісні компетенції майбутніх логопедів (5 години).

Завдання:

1. Визначити 5-7 професійно-особистісних характеристик майбутнього логопеда. Проранжуйте їх за значимістю для вас та оцініть їх притаманність вашій особистості.

2. Вкажіть яку професійно важливу рису хотілось розвинути та як це можна зробити. Обґрунтувати вашу думку, вказати використані джерела (ресурси).

Форма подання: у вільного опису.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

Тема 7. Діагностика, корекція та розвиток дітей з особливостями психофізичного розвитку (5 години).

Завдання:

Обрати певний тип порушень психічного розвитку та охарактеризувати адекватні корекційно-розвивальні заходи. Обґрунтувати вашу думку, вказати використані джерела (ресурси).

	Параметр	Характеристика
.	Тип порушення	
.	Основні проблеми психічного розвитку	
.	Основні напрями корекційно-розвивальної роботи	
.	Методи корекційно-розвивальної роботи	
.	Ваш варіант	

Форма подання: у вигляді таблиці, вільного опису.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

VII. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, лабораторних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Завдання для індивідуальної навчально-дослідної роботи

Створити презентацію, щодо методів корекційно-розвивальної роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку.

Презентація повинна мати таку структуру:

1. Методичні засади розробки (актуальність, мета, завдання, для якої категорії дітей розрахована, автори методу (методики), досвід впровадження в практику, використані джерела, ресурси) (10 балів);

2. Оформлення (10 балів):

- Використання єдиного стилю оформлення.
- Оптимальна кількість об'єктів на слайді.
- Дотримання високої контрастності при доборі кольору фону та тексту.
- Розмір тексту основного (20пт)
- Використання до 3 видів шрифтів та кольорів.
- Обсяг презентації 12 слайдів.

3. Презентація перед групою: змістовність, зрозумілість, орієнтація у матеріалі, цікавість, легкість сприймання, висловлювання власної думки, аналіз та узагальнення матеріалу. Тривалість презентації 5-7 хвилин. (10 балів).

Орієнтовна тематика:

1. Корекція та розвиток мовлення в дітей з розумовою відсталістю.
2. Корекція та розвиток мовлення в дітей з ЗПР.
3. Корекція та розвиток мовлення у незрячих дітей.
4. Корекція та розвиток мовлення у слабозорих дітей.
5. Корекція та розвиток мовлення у глухих дітей.
6. Корекція та розвиток мовлення у дітей зі зниженим слухом.
7. Корекція та розвиток мовлення дітьми з порушеннями мовлення (взяти певне порушення).
8. Корекція та розвиток мовлення у дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.
9. Корекція та розвиток мовлення у дітей з аутизмом.
10. Музикотерапія та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
11. Кінезотерапія та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
12. Арт-терапія та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
13. Ігрова терапія та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
14. Каністерапія та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
15. Дельфіно-терапія та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
16. Іпотерапія та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
17. Прикладний аналіз поведінки (АВА) та його роль у розвитку мовлення дітей з аутизмом.
18. Холдінг-терапія та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
19. Сенсорна інтеграція та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.

Критерії оцінювання: цікавість, зрозумілість, логічність, самостійність.

VIII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Загальна, вікова та педагогічна логопсихологія» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 8.1, табл. 8.2.

Таблиця 8.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ з/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів

1.	Відвідування лекцій	7
2.	Відвідування семінарських занять	7
3.	Робота на семінарському занятті	50
4.	Модульні контрольні роботи (1, 2)	50
5.	Самостійна робота	50
6.	Індивідуальна навчально-дослідницька робота	30
7.	Перенесено з 4 семестру 2 року навчання	159
	Коефіцієнт = 5,9	353 = 60
	Іспит	40
Підсумковий рейтинговий бал		100

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентом застосовуються такі методи:

Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.

Методи письмового контролю: письмове опитування; конспект.

Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним вивченням курсу)	F
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
60 – 68	«достатньо»	E
69-74	«задовільно»	D
75 – 81	«добре»	C
82-89	«дуже добре»	B
90 – 100	«відмінно»	A

ІХ. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

Словесні: пояснення, розповідь, бесіда.

Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

Практичні: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

X. Питання до екзамену

1. Предмет логопсихології як галузі психологічної науки.
2. Співвідношення логопсихології з суміжними дисциплінами.
3. Наукові, практичні та методологічні передумови виділення логопсихології в самостійну галузь психологічного знання.
4. Завдання логопсихології.
5. Методи дослідження.
6. Основні концепції логопсихології.
7. Історія розвитку логопсихології.
8. Основні види мовленнєвих порушень первинного характеру.
9. Розлади мовлення вторинного характеру.
10. Тривога, страхи та психологічний захист осіб із мовленнєвими порушеннями.
11. Самооцінка осіб із порушеннями мовлення.
12. Ціннісна орієнтація осіб із порушеннями мовлення.
13. Рівень домагань осіб із порушеннями мовлення.
14. Внутрішня картина людини з порушенням мовлення.
15. Загальна характеристика психолого-педагогічної діагностики у логопедії.
16. Відчуття та сприймання осіб із мовленнєвими порушеннями.
17. Пам'ять осіб із мовленнєвими порушеннями.
18. Увага осіб із мовленнєвими порушеннями.
19. Мислення осіб із мовленнєвими порушеннями.
20. Уява осіб із мовленнєвими порушеннями.
21. Диференціальна діагностика у логопсихології.
22. Психомоторна основа поведінки осіб із мовленнєвими порушеннями.
23. Порушення поведінки при різних розладах мовлення.
24. Взаємостосунки у різних соціальних групах осіб із мовленнєвими порушеннями.
25. Взаємостосунки у сім'ї осіб із мовленнєвими порушеннями.
26. Міжособистісна взаємодія у різних життєвих ситуаціях осіб із мовленнєвими порушеннями.
27. Взаємовідношення в умовах фрустрації осіб із мовними порушеннями.
28. Взаємовідношення з педагогом осіб із мовними порушеннями.
29. Неадаптивні та адаптивні форми поведінки осіб із мовленнєвими порушеннями.
30. Адаптивна поведінка осіб із порушеннями мовлення.
31. Порушення мовлення, пов'язані з органічними ураженнями ЦНС.
32. Цілі та задачі психологічної допомоги особам із порушеннями мовлення.
33. Сутність поняття розвитку.
34. Психологія аномального розвитку дітей.
35. Поняття дизонтогенезу.
36. Сутність поняття деривації: види, причини та наслідки.
37. Особливості розвитку спілкування при порушеннях мовлення.
38. Класифікація психічного дизонтогенезу.
39. Чинники мовленнєвих порушень.
40. Механізми подолання дизонтогенезу.
41. Лінгвістична характеристика порушень мовлення.

42. Клінічна характеристика порушень мовлення.
43. Педагогічна характеристика груп дітей із недорозвитком мовлення.
44. Особливості пізнавальної сфери дітей із ФФПМ.
45. Особливості емоційної сфери дітей із ФФПМ.
46. Особливості особистості дітей із ФФНМ.
47. Особливості спілкування та міжособистісних відношень дітей із ФФПМ.
48. Особливості розуміння та продукування мовлення дітьми із ФФПМ.
49. Особливості пізнавальної сфери дітей із ЗНМ.
50. Особливості емоційної сфери дітей із ЗНМ.
51. Особливості особистості дітей із ЗНМ.
52. Особливості спілкування та міжособистісних відношень дітей із ЗНМ.
53. Особливості розуміння та продукування мовлення дітьми із ЗПМ.
54. Особливості пізнавальної сфери дітей із МПП та ТРП мовлення.
55. Особливості емоційної сфери дітей із МПП та ТРП мовлення.
56. Особливості особистості дітей із МПП та ТРП мовлення.
57. Особливості спілкування та міжособистісних відношень дітей із МПП та ТРП мовлення.
58. Особливості розуміння та продукування мовлення дітьми із МПП та ТРП мовлення.
59. Зміст готовності до шкільного навчання в нормі та при порушеннях розвитку.
60. Загальна оцінка готовності до шкільного навчання дітей із порушеннями мовлення.
61. Характеристика понять: норма, патологія, дефект, інвалідність.
62. Механізми формування системних порушень в розвитку психіки.
63. Компенсація та адаптація.
64. Корекція та абілітація.
65. Загальна характеристика особистісних особливостей дітей та підлітків з порушеннями розвитку.
66. Особливості мовлення дітей з розумовою відсталістю.
67. Особливості мовлення дітей з ЗПР.
68. Особливості мовлення дітей з порушеннями слуху.
69. Особливості мовлення при порушеннях зору.
70. Особливості мовлення дітей з ДЦП.
71. Особливості мовлення дитини з аутизмом.
72. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку.
73. Суб'єкти впливу корекційно-розвивальної роботи.
74. Професійно важливі якості педагога для роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку.
75. Музикотерапія та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
76. Кінезотерапія та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
77. Арт-терапія та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
78. Ігрова терапія та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
79. Каністерапія та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
80. Дельфіно-терапія та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
81. Іпотерапія та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
82. Прикладний аналіз поведінки (АВА) та його роль у розвитку мовлення дітей з аутизмом.
83. Холдінг-терапія та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.
84. Сенсорна інтеграція та її роль у розвитку мовлення дітей з особливими потребами.

XII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Аппе Ф. Введение в психологическую теорию аутизма / Франческа Аппе; [пер. с англ. Д.В.Ермолаева]. – Москва: Теревинф, 2006. – 216 с.
2. Бочелюк В.Й., Турубарова А.В. Психологія людини з обмеженими можливостями. Навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 264 с.
3. Выготский Л.С. Основы дефектологии. Учебники для вузов. / Выготский Л.С. – СПб.: 2003. - 654 с.
4. Государев Н.А. Специальная психология: Учебное пособие. – М. : Ось-89. 2008. – 288 с.
5. Калягин В. А. Логопсихология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Калягин, Т.С.Овчинникова. – М. : Издательский дом «Академия», «2007. – 320с.
6. Марченко І.С. Педагогічні заходи з формування комунікативної поведінки дітей із дизартрією при ДЦП : навчально-методичний посібник / І.С.Марченко, О.Г. Тюденева. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 96 с.
7. Основы специальной психологии: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / Л.В. Кузницова, Л.И.Переслени, Л.И. Солнцева и др.; Под ред. Л.В. Кузницовой. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. — 480 с.
8. Петрова В.Г. Психология умственно отсталых школьников: Учебное пособие / В.Г. Петрова, И.В. Белякова. – М. : Академия, 2002. – 160 с.
9. Рубинштейн С. Я. Психология умственно отсталого школьника: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2111 «Дефектология».— 3-е изд., перераб. и доп.— М.: Просвещение, 1986.—192 с.
10. Синьова, Є. П. Тифлопсихологія. Психологічні особливості людей з глибокими порушеннями зору : підручник / Є. П. Синьова. - К. : "Знання", 2008. - 365 с.
11. Скрипник Т.В. Феноменологія аутизму : Монографія. – К.: Видавництво «Фенікс», 2010. – 368 с.
12. Сорокин В. М. Специальная психология: Учеб. пособие / под. научн. ред. Л. М. Щипицыной. – СПб. : «Речь». 2003. – 216 с.
13. Специальная психология: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. И.Лубовский, Т. В. Розанова, Л. И.Солнцева и др.; Под ред. В.И.Лубовского. — 2-е изд., испр. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. — 464 с.
14. Тингей-Михаэлис К. Дети с недостатками развития: Книга в помощь родителям: Пер. с англ. / Под ред. Д.В. Колесова. – М.: Педагогика, 1988. – 240 с.

Додаткова:

1. Кликс Ф. Пробуждающееся мышление. У истоков человеческого интеллекта / Кликс Ф. – М. : «Прогресс», 1993. – 306 с.
2. Лебединская К.С., Никольская О.С. Диагностика раннего аутизма. – М.: Просвещение, 1991. – 250 с.
3. Лютова Е.К., Моница Г.Б. Тренинг эффективного взаимодействия с детьми. – СПб.: Речь, 2000. – 190с.
4. Максимова Е.В. Уровни общения. Причины возникновения раннего аутизма и его коррекция на основе теории Н.А. Бернштейна. – М. Издательство «Диалог-МИФИ», 2008. – 288 с.
5. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л., Піскун В. М. Основи дитячої патопсихології: Навч. посібник. - К.: Перун, 1996. – 464с.
6. Мастюкова Е.М., Московкина А.Г. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии. – М.: ВЛАДОС, 2003 - 260 с.
7. Нарушения зрения у детей раннего возраста. Диагностика и коррекция: Методическое пособие / Л.И. Фильчикова, М.Э. Бернадская, О.В. Парамей. – М. : Издательство «Экзамен», 2004. – 192 с.

8. Никольская О.С. Аффективная сфера человека. Взгляд сквозь призму детского аутизма. – М.: Центр лечебной педагогики, 2000. – 364 с.
9. Никольская О.С., Баенская Е.Р., Либлинг М.М. Аутичный ребенок. Пути помощи. – М.: Теревинф, 1997. – 342 с.
10. Ньюмен С. Игры и занятия с особым ребенком. Руководство для родителей. – М.: Теревинф, 2004. – 240с.
11. Питерс Т. Аутизм: От теоретического понимания к педагогическому воздействию: Книга для педагогов-дефектологов. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. - 240с.
12. Янушко Е.А. Игры с аутичным ребенком. Установка контакта, способы взаимодействия, развитие речи, психотерапия. – М.: Теревинф. 2004. – 140 с.